

op te zoeken. Doordat aanverwante zaken los van elkaar worden behandeld zijn vele verwijzingen en herhalingen noodzakelijk, die de leesbaarheid van het boek sterk verminderen. Zo is de keuze voor een Italiaans architect (hoofdstuk 6) direct verbonden met de persoon van Tommaso Vincidor (hoofdstuk 4), evenals de keuze voor een nieuwe stijl (3) en de hofstijl (5). De vraag rijst waarom deze zaken niet bij elkaar worden behandeld. Daarnaast is de plaatsing van de informatie in sommige gevallen vreemd. Hoofdstuk 9 behandelt de reconstructie van het ontwerp van de plattegrond, maar de bijbehorende tekening en het bewijs staan in het beschrijvende deel (hoofdstuk 10 en 11). Verder ontbreekt een conclusie, waardoor veel feiten blijven zweven en niet in een kader worden geplaatst.

Het boek draagt bij tot de vergroting van de kennis van het paleis van Breda: alle archivistische en bouwhistorische feiten met betrekking tot het zestiende-eeuwse paleis zijn erin vastgelegd. De vraagstelling van het boek had misschien meer cultuurhistorisch kunnen zijn: hofcultuur en -etiquette hadden mogelijk meer bij kunnen dragen tot een werkelijk inzicht in het gebouw dan de vraag of het nou wel of niet klassiek is. Het boek had daardoor ook beter gepast in de opzet van de Geïllustreerde Beschrijving dan nu het geval is. Daarnaast zou een strakkere indeling van het boek bijgedragen hebben aan de leesbaarheid en aan de mogelijkheid iets snel op te zoeken. Het is jammer dat Van Wezel zoveel materiaal aandraagt, maar het aan de lezer overlaat de conclusies te trekken.

Pieter Vlaardingebroek

1. E.H. ter Kuile, *De provincie Zuidholland*, De Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst, VII, eerste stuk ('s-Gravenhage, 1944) v.

'EEN ALLERNEETELIGST CHARACTER'

Recensie van: Hermine Manschot-Tijdink, *'Een allerneeteligst character'. Het Leven van Judith van Dorth (1747-1799)* (Aalten, Uitgeverij Fagus, 1999, XII+224 blz.)

Op 22 november 1999 was het exact tweehonderd jaar geleden dat Johanna Magdalena Catharina Judith van Dorth tot Harreveld (1747-1799) te Winterswijk werd geëxecuteerd. Hermine Manschot-Tijdink heeft dit feit aangegrepen om een uitvoerige, helder geschreven en fraai vormgegeven biografie over deze roemruchte freule te doen verschijnen. Judith van Dorth was roemrucht vanwege haar woorden en daden. Ze miste de zelfbeheersing en goede manieren die van iemand van haar stand verwacht werden; een tijdgenoot noemde haar een vrouw 'vervoerd door ongemasureerde passien, tot alle uitersten capabel'. Ook haar taalgebruik was niet zoals het hoorde; de term 'goddomy' was prominent in haar vocabulaire aanwezig.

Het gezin waaruit zij voortkwam zou tegenwoordig als problematisch aangeduid worden. Over de familie werd gezegd dat 'hunne tomelose driften nog paal nog perk' kenden. Vader Johan Adolf Hendrik Sigismund van Dorth tot 't Velde (1720-1798), moeder Jacoba Schimmelpenninck van der Oye (1711-1776) en jongere broer Gerrit Jurriën Johan Adriaan Adolf van Dorth tot Holthuysen (1755-na 1801) hadden alle drie een driftig en bij tijd en wijlen gewelddadig karakter. Van moeder is bekend dat ze met een bijl de deur van de kamer van dochterlief te lijf ging in een poging deze te openen.

Judith van Dorth was zeer zeker niet vrij van deze familietrekjes en dat zou haar in 1799 lelijk opbreken. Toen in september 1799 orangisten de Graafschap binnenvielen in een poging het erfstadhouderlijke gezag te herstellen, liet de freule zich niet onbetuigd. Judith van Dorth gaf door oranje versierselen en opruiende taal duidelijk te kennen aan welke kant ze stond, hoewel ze wist dat het Bataafse bewind dit verboden had en hierop de doodstraf gesteld had. Na het mislukken van de contrarevolutie werd Judith van Dorth dan ook gearresteerd en 'ten exempel' op 22 november 1799 geëxecuteerd.

Het boek besteedt uitgebreid aandacht aan Judiths ongelukkige affaire met de Zutphense advocaat E.G.J. Crookeus, haar daarop volgende verblijf in het verbeterhuis in Delft en de voortdurende financiële zorgen van de familie. Deze zouden voor een groot deel het leven van de freule beheersen. Al lezende vallen duidelijke hiaten in de levensbeschrijving op. Het ontbreken van relevant bronnenmateriaal zal hier wel debet aan zijn. De familie-archieven zijn immers grotendeels verloren gegaan na 1798-1801, toen de bezittingen van de familie verkocht werden om de omvangrijke schulden af te lossen.

Het leven van vader Johan van Dorth, vermoedelijk samen met broer Gerrit de belangrijkste man in het leven van de ongehuwd gebleven Judith, komt uitgebreid aan bod. De beschrijving van diens carrière neemt daarbij een belangrijke plaats in. Opvallend is het feit dat Johan van Dorth slechts met grote moeite stadhouder Willem V ertoe kon bewegen om hem in een lucratief ambt te benoemen. Hij was daarbij vrijwel volledig afhankelijk van de steun van zijn invloedrijke zwager Andries Schimmelpenninck van der Oye (1705-1776). Deze wist uiteindelijk in 1768 voor elkaar te krijgen dat Van Dorth tot scholtus binnen en buiten Lochem werd benoemd.¹ Na de dood van Schimmelpenninck van der Oye stond Van Dorth er alleen voor. Hij moest dan ook hemel en aarde bewegen om zijn zoon Gerrit een schepenplaats in één van de stedelijke magistraten te bezorgen. Dit lukte pas in 1792, toen deze tot schepen van Doesburg benoemd werd. Aan de oranjegezindheid van de Van Dorths zal het allemaal niet gelegen hebben; vermoedelijk wilde het stadhouderlijk hof niet te zeer met deze wonderlijke familie geassocieerd worden. Dit aspect komt in het boek nauwelijks uit de verf en dat heeft te maken met het feit dat de schrijfster te veel met de familie sympathiseert. Hierdoor worden hun gedragingen nogal eens vergoelijkt of afgezwakt weergegeven. Het oordeel van de auteur over Johan van Dorth, die op later leeftijd de bijnaam 'geveleschde duivel' had, is te mild.² Hetzelve geldt voor Gerrit van Dorth die ronduit gewelddadig kon zijn en mishandeling niet schuwde. Mevrouw Manschot-Tijdink schets daarmee geen goed beeld van de familie, hetgeen afbreuk doet aan het boek.

Zo zijn er nog enkele zwakke punten in het boek. Het 'hergebruik' van citaten is ronduit storend. Ergerlijk is ook het ontbreken van een overzicht van het gebruikte archiefmateriaal. Dit moet nu uit de noten gehaald worden. Verder is het jammer dat de genealogische overzichten enkele storende fouten bevatten. Het boek is overigens goed voorzien van illustraties, maar dat één op zeven afbeeldingen huis 't Velde betreft, is wat veel. Zeer twijfelachtig is het opnemen van grafologische analyses van de handschriften van Judith van Dorth, haar vader en haar broer. De wetenschappelijkheid van deze methode is immers discutabel.

Al met al moet het eindoordeel lichtelijk negatief uitvallen. Het is een prettig leesbaar boek, maar heeft iets te vaak 'een allerneeteligst karakter'.

M.V.T. Tenten

1. Th.H.A.M. Thielen, *Bijdragen tot de geschiedenis van de katholieke enclave Groenlo-Lichtenvoorde* (Zutphen, 1966) 175.
2. Rijksarchief in Gelderland, Archief Familie Schimmelpenninck van der Oye tot de Poll, inv.nr. 34. Correspondentie met het stadhouderlijk hof 1748-1776. Hertog van Brunswijk aan Andries Schimmelpenninck van der Oye, 26 september 1768.

'ZUSAMMENHALTEN UND GEMEINSAM ATTAQUIEREN!'

Recensie van: H. Eernstma, *Roman Hagois ou Autobiographie de la Comtesse Johanna Arnolda Bernardina Schimmelpenninck 1889-1971 douairière Cornelis Schelto Baron van Heemstra 1942-1971* (DOKUTEKST 3; Bolsward: Koperative Utjowerij, 1998)

De biografie van een dame, Annie gravin Schimmelpenninck (1889-1971), geschreven in de vorm van een autobiografie maar betiteld als roman, bedoeld ten slotte als gedenkteken voor haar man, Schelto Sixma baron van Heemstra (1879-1942): dat is de literaire constructie van *Roman Hagois*. De auteur is Feyo Sixma baron van Heemstra (geb. 1916), de oudste zoon van het echtpaar, schrijvend onder het pseudoniem Homme Eernstma. Behalve een tweetal Friese romans heeft deze oud-wetenschappelijk ambtenaar, oud-docent beeldende kunsten en oud-vertaler bij de